

palesa en la petita autocrítica que, al respecte d'aquestes lleugeres insuficiències, fa l'autor a la fi del seu llibre. Els lectors de l'obra de Lluís Duch, tanmateix, quedem complaguts, perquè ja ens anuncia un quart volum de *l'Antropologia de la*

vida quotidiana, dedicat ara a la marginalitat.

Josep Lluís Gómez Mompert

Universitat de València

Departament de Teoria dels Llenguatges

BLOOM, Harold

Com llegir i per què

Barcelona: Empúries (en català) i Anagrama (en castellà), 2000, 307 p.

Lector in fabula

Després de cinc anys de clausura literària, Harold Bloom torna. Procliu a un gènere com l'assaig literari —que s'evidencia en obres com *El canon occidental*—, l'escriptor nord-americà revisita aquest diàleg prenyat de promiscuïtat amb el món de la ficció ensenyant els seus milers de seguidors *Com llegir i per què*. El resultat d'aquesta última entrega del singular crític literari poliglòt i devorador de literatura, és una traïdora obra tentacle que intenta amanollar, de manera molt ambiciosa, un abundant però excessiu nombre de conceptes de teoria literària i un generós —però també excessiu— corpus d'autors i obres.

El títol és el primer òrgan de l'obra amb la qual el lector coincideix i, en qualitat de carta de presentació, té un considerable poder per atreure i condicionar-li l'atenció. Així doncs, si hagués volgut ser fidel —amb justesa i minúcia— al títol del seu darrer assaig, Harold Bloom hagués hagut de perfilar una obra orgànica enfaixada en un cos d'arguments sobre una determinada manera de llegir, sobre les raons per les quals la lectura és important i hauria presentat un debat sobre alguns mètodes davant d'uns altres. Però, contràriament al que el lector —curiós vocacional— pot esperar-se, darrere d'aquest títol s'exhibeix un assaig poc rigorós molt pròxim al comentari

sobre lectures que l'autor prescriu i venera en una saludable reverència.

D'entrada, no hi ha una manera única de llegir, ni tan sols una de correcta, tot i que les connotacions i el to del títol de l'assaig sembla que ens hi haguessin de dur. Harold Bloom és un dels conspicus representants d'una espècie que, segons ell, està en vies d'extinció: la del lector solitari. Ataca la lectura en termes ideològics i creu que s'hauria de llegir segons valors cognitius i estètics. Per ell, les lectures basades en el color de la pell o el gènere poden ser incorrectes, sobretot per la incapacitat del lector per abstraure's d'ell mateix i deixar que el llibre es pronostiqui abans d'imposar-hi la pròpia ideologia. No creu que la literatura pugui ajudar-nos a fer res per la societat. Sentència que a l'hora de llegir, estem sols.

«Para mí, la lectura es una praxis personal, más que una empresa educativa. El modo en que leemos hoy, cuando estamos solos con nosotros mismos, guarda una continuidad considerable con el pasado, aunque se realice en una biblioteca universitaria. Mi lector ideal (y héroe de toda la vida) que comprendió y expuso tanto los efectos como las limitaciones del hábito de leer. Éste, al igual que todas las actividades de la mente, debía satisfacer la principal preocupación de Johnson, que era la preocupación por aquello que sentimos próximo a nosotros, aquello que podemos usar».

La voluntat de *Com llegir i per què* és la d'esdevenir assaig rigorós que vol ensenyar al lector a introduir-se en el camp de la literatura, perquè pugui trobar per ell el que tants busquen: una concepció més ferma d'un mateix. Bloom, però, no aconsegueix articular un discurs consistent i sòlid al voltant de l'acte de lectura, sinó que les referències a aquest procés es converteixen en notes i explicacions puntuals i en aparença molt embrionàries i poc desenvolupades —i amb això no vull dir que l'autor no les hagi aixecat amb una fonamentació teòrica, que suposo que tractant-se de Bloom ha estat així, però això en tot cas no es reflecteix en el text i al lector se li perfila com un trau.

L'obra podria interessar-nos en qualitat de crítica de diversos clàssics —cànon particular de Bloom—, amb certa utilitat, al mateix temps, pel periodisme cultural. Crec que si l'autor hagués alterat aquest plantejament inicial i l'hagués conduït directament cap a la crítica, el resultat hagués estat millor i més honest. Perquè, en el fons, *Com llegir i per què* s'aproxima més al llibre tipus que engoleix crítiques de grans clàssics que no pas a un assaig didàctic sobre una determinada manera de llegir, tal com s'anuncia en el títol. Ens arriba, doncs, una obra menor del gran teòric que és Harold Bloom, amb voluntat d'esdevenir assaig rigorós sobre el procés de lectura, però que és, més aviat, un quadern de notes —entreforcat en quatre parts corresponents a quatre grans gèneres com ara la novel·la, el conte, la poesia i el teatre— que examina i s'endinsa en obres de grans autors clàssics, entre els quals destaquen Ernest Hemingway, Emily Dickinson, Italo Calvino, Miguel de Cervantes, John Milton, Henry James, William Blake, Thomas Mann o Marcel Proust, entre molts altres. En el llibre, Bloom testa gran decòrum i deferència, d'entrada, per l'obra d'aquests autors. El grau, però, d'implicació i vehemència amb què l'autor s'hi aproxima i la profunditat en la reflexió teòrica va

mutant —intueixo que arbitràriament i a causa, sobretot, de l'excessiu nombre d'obres tractades. En alguns casos, la profunditat en el desenvolupament de les idees va escortada per una gran admiració per part de Bloom a l'obra en particular —és el cas dels contes de Chéjov, del *Hamlet* de William Shakespeare, o de la novel·la *Mientras agonizo* de William Faulkner—; en altres casos, en canvi, Bloom es mostra més tebi —en l'anàlisi dels relats de Guy de Maupassant, per exemple— i en altres ocasions, empentes molt febrils van cosides a una crítica poc fonamentada teòricament —com és el cas de *Las hermanas Vaness* de Nabokov.

Inicialment desperta l'apetit polèmic —una vegada més— i inquieta retrobar-se amb l'estranya textura que desprèn l'univers de Harold Bloom, un autor que va donant empentes definitives per col·locar els peus, cada vegada més fermament, en el replà més alt del món de la crítica literària. Descobrim, en la seua prosa egocèntrica i erudita i en el seu món —que ell ja aixeca, d'entrada, amb la intenció que sigui polèmic—, una plataforma relliscosa on el lector patina amb cert interès. I les primeres pàgines d'aquest *Com llegir i per què* continuen produint aquest efecte, com si d'una llarga corda, que sobrefila i repunta amb exactitud una fèrtil i prolífera carrera literària, es tractés. Però un cop encetada, alguna cosa falla en aquesta obra que vol abastar massa, i això la traeix.

En contrapartida, el crític nord-americà és un estudiós savi en la literatura comparada, amb una trajectòria intel·lectual coherent on destaquen propostes teòriques ben fonamentades, reformadores i radicals. És un bon mediador entre la tradició europea i la tradició nord-americana, que desplega una aegantada i àmplia erudició. És un devorador de llibres compulsu que coneix la literatura occidental, des de l'exègesi bíblica fins a la medul·la dels autors moderns. Se sap moure àgilment en aquest exercici comparatiu i

aconsegueix traçar jerarquies de valor entre uns escriptors i uns altres. No podem negar l'evidència, doncs, que Bloom posa els seus quaranta anys d'experiència com a professor universitari i crític literari al servei del lector. La barreja d'aquestes dues coses li permet una obra que és catàleg d'opinions que només per això ja pot resultar interessant, tot i que no hauríem d'oblidar que si aquesta obra polifònica s'hagués conformat amb esdevenir assaig més unilateral, només llavors hauria estat *locus* literari confortable pel lector.

L'ascens de Harold Bloom al curt però ampli Olimp de la crítica literària polèmica, important i influent a nivell mundial, segueix un camí recte, dreturer, tibet i imparable. En qualitat de crític, creu que la gran tradició de la crítica literària anglosaxona s'ha perdut i que avui en dia no existeix la crítica literària, sinó la crítica cultural. Aquesta visió tan apocalíptica té el seu precedent en el perill d'extinció en què viu, segons l'autor, l'acte de lectura en si.

Com a teòric, podem destacar que és autor d'una vintena llarga de llibres, entre els quals destaquen *La ansiedad de la influencia* (1973), *Figuras de la imaginación capaz* (1976) o *Deconstrucción y crítica* (1979) o *Shakespeare la invención de lo humano* (1988). Doctor en Literatura per la Universitat de Yale, on exerceix de docent des de fa quaranta-sis anys, titular de la Càtedra Sterling d'Humanitats en la mateixa universitat i titular de la Càtedra Berg de Literatura en la Universitat de Nova York, el seu coneixement de la literatura occidental abasta tots els períodes i estils, sosté, des de fa més de trenta anys, una lluita acarnissada amb el que ell anomena l'Escola del Ressentiment (híbrid que ha substituït els estudis literaris i que han batejat amb el nom d'«estudis culturals» i que no és res més que una barreja de multiculturalisme, fals feminisme i estudis sobre homosexualitat, amb una barreja deconstruccionista a base de Foucault, Derrida i Lacan), la qual envia a l'escorxador responsabilitzant-la de la

deposició i degradació per on, segons ell, travessen avui els estudis literaris.

El cànon occidental com a precedent

La memòria recent de l'obra immediatament anterior de Harol Bloom, *El canón occidental*, donava al·le al presagi que l'autor continuaria pels camins polèmics que elevà a la màxima potència l'any 1995. Tot i que *Com llegir i per què* no ha aixecat tanta polsinera de controvèrsia, l'autor recupera part del corpus tractat en aquell cànon que fou un llibre molt llegit —a l'Estat espanyol, l'editorial Anagrama en publicà tres edicions— i que arrossegà crítiques molt negatives. La principal acusació per aquest recorregut fulgurant i polèmic provenia de la llista d'obres que l'autor considerava els millors títols de la història de la literatura occidental. La llista fou criticada per anglocèntrica i, a més a més, molts països no van estar d'acord amb el seu tant per cent dins el cànon. Fa uns quants mesos, en la presentació d'aquest darrer assaig, l'autor féu ressucitar velles polèmiques i digué: «No es va entendre el que jo proposava al *Canon occidental* i tothom anà, només i directament, a consultar la llista estúpida que figurava al final del llibre que, d'altra banda, fou una imposició dels editors. Jo la vaig escriure de memòria i sense pensar i reconec que vaig ometre molts llibres, cosa que fou un greu error per part meua». Estarà d'acord el lector amb qui això signa que, evidentment, publicar la llista en aquestes condicions fou una irresponsabilitat i que, només per això, el lector i el crític poden arrugar-se davant l'assaig —i amb raó— i desqualificar-lo. És així. Però gairebé no fa falta afegir que —saltant del procés de construcció del conglomerat teòric al procés de lectura— qui això explica troba també inacceptable l'actitud d'aquest lector impacient i automàtic que l'únic que sap dir és que no està d'acord amb el tant per cent que Bloom ha atorgat a la literatura del seu

país dins el cànon. Aquests són dos detalls sense importància, si volem, però són reveladors en tant que, a més a més de ressaltar actituds poc serioses, indiquen cert desconcert quant als conceptes que s'han gestat llegint el llibre. Només vull destacar com de revelador i carnós es va presentar l'encontre de qui això explica amb *El canón occidental* per dos motius: a) perquè va posar damunt la taula pública la greu crisi que pateix i entrecreu la idea

de la literatura mateix assetjada per l' esplendor del multiculturalisme, i b) perquè fou una altra mostra de la nova inclinació dels camins que està patint la teoria literària després dels corrents postestructurals.

Gemma Casamajó i Solé

Universitat Autònoma de Barcelona
Departament de Periodisme
i de Ciències de la Comunicació

ESPADÀ ENÉRIZ, Arcadi

Raval. Del amor a los niños

Barcelona: Anagrama/Empúries, 2000

Amarga lección de periodismo la que hay que aprender de este libro. Ya lo advierte la contraportada: «Fruto de una tenaz indagación que hurga en los hechos —núcleo y esencia del único relato periodístico posible—, la obra es una doble, lúcida y amarga lección de periodismo, un libro que reflexiona sobre el periodismo desde la práctica desnuda y sin concesiones de una profesión cada vez más impelida a desvirtuarse».

Después de leer de cabo a rabo las ediciones catalana y castellana, por este orden y sin que ello signifique ninguna prioridad, no tengo más remedio que quitarme la gorra que cubre mi rotunda calvicie ante el trabajo del compañero: ¡Muy bueno lo tuyo, Arcadi!

Doy por supuesto que los lectores de esta revista habrán leído *Raval* y habrán tomado buena nota de sus enseñanzas. Si no, que no tarden en hacerlo, porque sin él no se puede seguir enseñando ni ejerciendo este oficio tal como debe de practicarse. Y les ahorro reseñar el contenido, además, porque esta sección de *Anàlisi* se llama «Crítica», lo que me obliga a plantarme ante la obra con intención de averiguar qué se esconde en sus entrañas.

No puedo hacer una crítica literaria, pues *Raval* no es Literatura, con mayúscula de

arte bello. El uso que hace Espada de la palabra es sintético —las justas y necesarias—, directo —tutea al lector para guiarle por la historia—, histórico —narra hechos acaecidos—, retórico —deleita, persuade, conmueve— y, sobre todo, didáctico: enseña.

No le falta, ciertamente, algo de poético: hay poesía en las descripciones de sentimientos propios y ajenos, canta el corazón del autor cuando encuentra y descubre la verdad, se le siente vibrar de pasión ante la inmundicia oficial, la injusticia judicial y, sobre todo, la mentira policial y periodística.

Pero no, no es literatura. Es Comunicación, con mayúscula de carrera universitaria.

Podría hacerse, pues, una crítica periodística, pero el periodismo sin mayúsculas ya no es lo mío. Hace tiempo que no escribo en los periódicos, que es la condición única y exclusiva para poderse llamar «periodista». Es más, ya casi no leo los periódicos: elijo los titulares en la red y me hago traer en la bandeja de Internet sólo aquello que realmente me interesa..., como hará todo el mundo dentro de poco. Por lo tanto, no soy quien para criticar la labor de un colega que, él sí, demuestra cada día ser un periodista de tomo y lomo.